

Lampérth Géza:
MITŐL SÁNTÍT BOTTYÁN APÓ?

Sok félelmetes vitéz vala Rákóczi kuruc hősei között, akinek a puszta neve hallására is halálos verejték verte ki a nyúlszívű labancot. Bezerédyt, Béri Balogh Ádámot, Ocskayt, Csajághyt, mint megannyi hétfejű, tüzet lehelő sárkányt rettegte a német.

De a legrettenetesebb híre mégis Vak Bottyánnak volt. Ő róla ékes német versekben hirdették tábor szerte a labancok, hogy nem is ember fia, hanem az ördög magzatja. Vele földi ember hiába is veszi föl a harcot – mondották –, mert azt még a halál kaszája sem fogja, nemhogy a golyóbis, vagy szablya fogná.

Ez a babonás hit csakhamar átragadt magára a kurucságra is. A saját vitézei is szentül hitték kedves generálisukról, hogy testét nem fogja a fegyver. A kuruc táborban is keringett már erről nóta. Ezt dalolták Bottyán apóról mindenfelé a kuruc katonák:

*Kurucok között
Nincs néki párja:
Szablya sem fogja,
Golyó sem járja!*

És ez a hit bizony nem is volt minden alap nélkül való.

A hős generálisnak véres csaták tüzeiben, gyilkos golyók záporában majdnem akkora volt a szerencséje, mint a bátorsága.

Legelő jár ő mindig. Körüle sokszor vágott dús rendeket a halál kaszája. Lengő kócsagtoll-bokrétáját sokszor lesodorta, párdubőr-kacagányát rostává szaggatta a golyóbis. De testében nagyobb kárt csodálatosképpen soha sem tett. Kisebb sérülést ha kapott is, azt erős, szívós természete hamar kiheverte. Addig meg óvatosan eltitkolta katonái előtt. Mert amikor a fülébe jutott a hír, melyet sérthetlenségéről terjesztettek, ő maga is mindenképpen azon volt, hogy azt a hitet fönntartsa. Jól tudta, hogy ez csak fokozza a labancok félelmét és a kurucok bátorságát.

Történt azonban, hogy egyszer mégiscsak elpártolt Bottyán apótól a szerencse.

Úgy esett az a dolog, hogy az 1705. esztendő nyarán kedves birtokára, Bottyán-várába vonult vissza a vitéz generális, hogy ott egy kicsit megpihenjen. Táborát a paksi mezőn hagyta, csak testőrző huszárezredét és kedves diákját: Sólyom Palkó úrfit vitte magával.

A labanc generális neszét vette a dolognak s hirtelen megtámadta Bottyán-várát. Úgy okoskodott őkelme, hogy most könnyű lesz elbánni a félelmetes Bottyánnal és néhány vitézével.

Bottyán apó szörnyű haragra lobbant, mikor meglátta vára alatt a gyülekező és támadásra készülő labanc hadat. S mikor a labanc generális fölizent hozzá, hogy adja meg magát: felelet helyett mint a villám csapott le jó huszáraival a labancra. S úgy kiporolta a plundrájukat, hogy holta napjáig megemlegette, aki elevenen ellábolhatott onnan!

Hanem a rettenetes viaskodásban ő maga is két veszedelmes sebet kapott. Az arcába egy vágást, a combjába egy golyóbist. Vitézei tábori ágyon vitték vissza a várba, mert bizony, bárhogy erősködött is, nem bírt a maga lábán menni.

Nagy fájdalmak gyötörték, de Bottyán apó ezt föl sem vette. Egyedül csak az aggasztotta, hogyha az esetnek híre terjed, szétfoszlik a sérthetlenségébe vetett hit és katonáit

csüggedés szállja meg. Azért szigorúan megparancsolta testőrző huszárjainak és belső udvari népének, akik előtt nem maradhatott titokban a dolog, hogy erős lakatot tegyenek szájukra. Semmit a sebesülésről ki ne fecsegenek! És elhatározta, hogy addig ki se mozdul várából, míg teljesen föl nem épül a kapott sebekből.

Csakhogy ez, sajna, nem ment olyan könnyen.

Arcán ugyan hamarosan beforradt a vágás, a helye is eltűnt nemsokára. Hanem a lábával bizony nem tudott soha többé olyan egyenesen, keményen lépkedni, mint annak előtte. Bicegett, sántított erősen.

És hiába volt a nagy tilalom, a dolog nem maradhatott többé titokban. Egyszerre csak – hogyan, hogyan sem? – híre futott a paksi táborban is, hogy a generálist meglövöldözte a labanc, belé is sántult ő kegyelme örökösen.

No, lett e hírtől ijedt zavarodás tábor szerte.

– Jaj neked, te szegény kurucság! – tört ki az elkeseredés a vitézekből –, kongatják fölötted már a halálharangot... Befelhőzött már a magyarnak!... A némettel cimboraságot kötött a pokol királya. Mert csak az ronthatta meg Bottyán apót!...

Akadtak azonban tamáskodók is.

– Hátha csak üres mende-monda, labanc csalafintaság lesz ez a híresztelés – mondogatták. – Meg kell felőle előbb bizonyosodni, hogy igaz valóság-e, amit a mende-monda hirdet.

Követet küldtek tehát a paksi táborból Bottyán-várába, hogy tudja meg a dolgot a maga igaz mivoltában. Sántít-e csakugyan Bottyán apó? És ha sántít, mitől sántít?

Sólyom Palkó, a szemfüles seregdiák fogadta a követet és nyomban megjelenté urának: honnan jött, miért jött?

A hős generális, aki sohasem ösmerte a félelmet, most szinte elsápadt a váratlan híradásra.

– No, édes Palkó fiam – szólt a diákhhoz –, most vedd ám elő a jobbik eszedet. Azt kérdezik, ugye, hogy sántítok-e? Mit feleljünk erre, mi?

– Azt, hogy szemenszedett hazugság az egész, egy árva szó sem igaz belőle. Csak az a csalafinta labanc eszelte ki. Nem sántít a generális uram, aztán punktum! A hadaknak nem szabad ezt megtudniuk, mert abból nagy veszedelem származnák a hazára.

Bottyán apó elmosolyodott s föltápászkodott nagy bőr karosszékéből. Meg akarta próbálni, hátha csoda történt, hátha csakugyan nem is sántít már? De heves, égető fájdalom nyilallott a combjába s visszahanyatlott.

– Hogy az ördögbe ne sántítanék, édes fiam, mikor sántítok... ezt már nem is titkolhatjuk el, mert úgy érzem, nem egyhamar lészen ennek a sebnak gyógyulása. Mondd meg a követnek, hogy sántítok, aztán punktum. Mért ne lehetne egy sánta generális is a világon. Azért én majd elvégzem a magam dolgát a két karommal; a lábam helyett meg ott lesz a paripám.

– Az ám – felelt Palkó diák –, csakhogy akkor a másik kérdésre is felelnünk kell ám. Hogy hát mitől sántít a generális uram?... És éppen ezt nem szabad tudni a hadaknak.

– Persze, persze, hogy mitől sántítok? Igazad van, fiam, ezt nem szabad megtudniuk, – mondá aggodalmasan Bottyán apó.

– Sebaj, generális uram! – szólt egyszerre vidáman Palkó diák. – Megfelelek én erre is. Bizza csak rám a dolgot, majd eligazítom én becsülettel.

Azzal lóra kapott Palkó diák s egy csapat huszárral meg a követtel együtt elvágatott a paksi táborba.

A kurucok már messziről megösmerték a népszerű seregdiákat és hangos „vivát” kiáltásokkal fogadták.

Palkó úrfi meg sem várta, hogy kérdezzék. Maga vette föl a szót:

– Hát aztán honnan tudják kegyelmetek, hogy a generális sántít? – kérdezte az összesereglett vitézektől.

– Nem az a kérdés, instálom – szólott Cseperke Balázs, az ezred dobosa. – Az a kérdés, hogy igaz-e, vagy nem? Sántít-e csakugyan a generális? Mert úgy tudjuk, úgy hallottuk...

– Jól tudják kegyelmetek! – felelt nyugodtan Palkó diák.

– Hát aztán mitől sántít? – faggatózott tovább Cseperke Balázs.

– Ha olyan bölcsek és mindentudók kendtek, akkor azt is tudják – válaszolt Palkó diák.

– A labanc-golyóbistól... mert belelőtt a combjába az ördög cimborája... végünk már nekünk, szegény kurucoknak...

– Ha-ha-ha! – hangzott föl Cseperke e szavaira a furfangos seregdiák kacagása és huszárijai ugyancsak segítettek neki. – No, ezt ugyan jól tudják kegyelmetek! Még hogy a labanc-golyóbistól sántít, no ezt ugyan eltalálták... Hát nem tudják, hogy Bottyán apón nem fog semmiféle gyilkos szerszám. Százszor is, ezerszer is megbizonyította már a kegyelmetek szeme láttára is... De hogy a végire érjek, elmondom a dolgot, ahogyan esett:

– Hát biz az úgy esett, hogy mai nap reggel kimennénk a generálissal a kis Dunára, ahol, mint kegyelmetek is tudják, átkelő hidat vernek a somogyi ácsok. Folyt a munka serényen, csattogott a fejsze, hogy szinte szikrát hányt a kemény gerendákon. Amint a generális nagy figyelemmel vizsgálódnék ott, hát egyszerre csak valami gonosz hegyes forgács pattant ki az egyik ács fejszéje alól. Egyenesen Bottyán apónak repült és úgy fúródott a combjába, hogy három markos legény húzta kis belőle. Még magam is segítettem nekik... Hát, ha tudni akarják kegyelmetek: ettől sántít a generális. De nem ám holmi hitvány labanc-golyóbistól!

– A' már más! – adott hangot a megnyugodott közvéleménynek Cseperke vitéz. – Akkor hát nincs veszedelem...

És vígan lobogó tábortüzek körül a régi hittel újra felharsant a régi nóta a csudált, a szeretett generálisról:

*Kurucok között
Nincs néki párja:
Szablya sem fogja,
Golyó sem járja...*

* buggyos szárú, térdig érő férfinadrág